

УДК: 376-053.4-056.264:615.825

Людмила Котлова,

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти

<https://orcid.org/0000-0003-2994-6724>

ResearcherID ITV-1507-2023

Scopus ID 57217829185

Liudmyla Kotlova,

candidate of psychological sciences, associate professor,
head of the department of psychology,
speech therapy and inclusive education

Ірина Неводнича,

асистент кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти

E-mail: nevodnycha-i@zu.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0008-9942-2858>

ResearcherIDPFJ-4787-2025

Iryna Nevodnycha,

assistant professor department of psychology,
speech therapy and inclusive education

Наталія Хоменко,

асистент кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти

E-mail: homrojnata@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0007-8225-124X>

ResearcherIDJPA-1588-2023

Nataliia Khomenko,

assistant professor department of psychology,
speech therapy and inclusive education

Житомирський державний університет імені Івана Франка

вул. Велика Бердичівська 40, м. Житомир

10008, Україна

Zhytomyr Ivan Franko State University

St. Velyka Berdychivska, Zhytomyr

10008, Ukraine

КОРЕКЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АРТ-ТЕРАПІЇ У ПОДОЛАННІ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

THE CORRECTIVE POTENTIAL OF ART THERAPY IN OVERCOMING SPEECH DISORDERS IN PRESCHOOL CHILDREN

Анотація. Метою дослідження було оцінити ефективність використання арт-терапевтичних методів у корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку, зокрема при дислалії. Актуальність дослідження зумовлено зростаючою потребою розвитку мовленнєвої та комунікативної компетентності на ранньому етапі розвитку та збільшенням кількості дітей із мовленнєвими порушеннями.

У роботі застосовано комплекс теоретичних, емпіричних і спеціальних логопедичних методів. Теоретичний етап містив аналіз і узагальнення наукових джерел із логопедії, спеціальної педагогіки та арт-терапії. Емпіричні методи охоплювали педагогічне спостереження, бесіди з дітьми, батьками та педагогами, а також аналіз продуктів творчої діяльності дошкільників. Логопедична діагностика оцінювала стан артикуляції, фонематичного сприймання та зв'язного мовлення. Корекційна робота поєднувала традиційні логопедичні прийоми з арт-терапевтичними методами, такими як образотворча діяльність, музикотерапія, пісочна терапія, казкотерапія та

ігрові технології, спрямовані на формування правильної артикуляції, автоматизацію звуків та збагачення словникового запасу.

Результати свідчать про значне покращення артикуляційної моторики, вимови окремих звуків та зв'язного мовлення, підвищення мотивації до комунікації та зниження мовленнєвої тривожності у дітей. Впровадження батьків у корекційний процес сприяло закріпленню мовленнєвих навичок і розвитку впевненості дітей у своїх здібностях.

Отже, арт-терапія є ефективним комплексним засобом корекції мовленнєвих порушень у дошкільників, що забезпечує розвиток мовлення, емоційної стабільності та соціальної взаємодії. Системне впровадження арт-терапевтичних методик у практику дошкільних закладів рекомендується як засіб оптимізації результатів корекційної роботи.

Ключові слова: арт-терапія, дислалія, мовленнєві порушення, логопедична корекція, розвиток мовлення, корекційно-розвиткова робота вчителя-логопеда.

Abstract. The purpose of the study was to evaluate the effectiveness of art therapy methods in correcting speech disorders in preschool children, with a particular focus on dyslalia. The research was motivated by the growing need to develop speech and communicative competence in early childhood, as well as by the increasing prevalence of speech impairments among preschoolers.

A combination of theoretical, empirical, and specialized speech therapy methods was applied. The theoretical component involved analysis and generalization of scientific sources in speech therapy, special education, and art therapy. Empirical methods included pedagogical observation, structured interviews with children, parents, and educators, and analysis of children's creative outputs. Speech therapy diagnostics assessed the state of articulation, phonemic perception, and connected speech. The correctional program integrated traditional speech therapy techniques with art therapy interventions, including visual arts, music therapy, sand therapy, storytelling, and play-based activities, aimed at developing articulation, automating target sounds, and enriching vocabulary.

The results demonstrated that art therapy contributes to significant improvements in articulation, phonemic differentiation, connected speech, and overall speech productivity among preschool children with dyslalia. Observed outcomes included enhanced fine motor skills, increased engagement in speech activities, reduced speech-related anxiety, and strengthened motivation for communication. The integration of parents into the corrective process further reinforced the effectiveness of interventions.

In conclusion, art therapy methods represent an effective, holistic tool for the correction of speech disorders in preschool children. The findings highlight the potential of creative, multisensory interventions to enhance speech development while simultaneously supporting emotional regulation, social interaction, and motivation. Systematic implementation of art therapy in early childhood speech

correction programs is recommended to optimize developmental outcomes and support children with speech impairments.

Key words: art therapy, dyslalia, speech disorders, speech therapy / speech correction, speech development, speech therapist's corrective and developmental work.

Актуальність дослідження. Проблема корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку посідає одне з провідних місць у сучасній логопедії та спеціальній педагогіці, що зумовлено зростанням мовленнєвих вимог до дитини на етапі дошкільного розвитку. Відповідно до положень Базового компонента дошкільної освіти сформоване мовлення розглядається як ключова умова повноцінної комунікативної, пізнавальної та соціальної діяльності дитини, що передбачає оволодіння лексико-граматичними нормами мови та вміння доречно використовувати мовленнєві засоби у різних комунікативних ситуаціях.

Особливої значущості в цьому контексті набуває впровадження арт-терапевтичних технологій у систему логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку. Зростання кількості наукових публікацій, присвячених використанню арт-терапії у корекції мовлення, підтверджує її високу теоретичну й практичну цінність. У працях вітчизняних дослідників (Баскакова, 2015; Грейліх, 2019) висвітлено психологічні передумови мовленнєвого розвитку дошкільників, тоді як інші науковці (Кравченко & Сидоренко, 2018) обґрунтовують доцільність використання різних корекційних методів у логопедичній практиці. Водночас дослідники Погоріла (2019), Рібцун (2019), Чепіль (2019) акцентують увагу саме на арт-терапевтичних засобах як ефективному інструменті впливу на мовленнєву діяльність дітей з порушеннями мовлення.

Науковці підкреслюють, що арт-терапія в логопедичній роботі забезпечує комплексний корекційний вплив, поєднуючи розвиток мовлення з регуляцією емоційно-вольової сфери дитини. Використання таких арт-терапевтичних методів, як образотворча діяльність, ліплення, музикотерапія, казкотерапія, логоритміка та інші, сприяє активізації мовленнєвого дихання, розвитку артикуляційної моторики, формуванню фонематичних процесів, збагаченню словникового запасу та

удосконаленню граматичної будови мовлення. Крім того, арт-терапевтичні засоби знижують рівень мовленнєвої тривожності, усувають емоційні бар'єри та формують позитивну мотивацію до мовленнєвої діяльності, що є особливо важливим у роботі з дітьми дошкільного віку.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У вітчизняних дослідженнях арт-терапія визначається як метод корекційного впливу, що ґрунтується на використанні різних видів мистецтва з метою гармонізації психоемоційного стану та стимулювання мовленнєвої діяльності дітей (Власюк, 2018; Чепіль, 2019). Науковці підкреслюють, що арт-терапевтичні заняття створюють сприятливе середовище для розвитку артикуляційної та дрібної моторики, активізації фонематичних процесів, збагачення словникового запасу й формування граматично правильного мовлення. Арт-терапія розглядається як «м'який» метод логопедичної корекції, який знижує мовленнєву тривожність та формує позитивну мотивацію до комунікації.

Зарубіжні дослідження підтверджують ефективність арт-терапії в роботі з дітьми, які мають комунікативні та мовленнєві труднощі. Так, у працях Kramer (2000) арт-терапія розглядається як засіб невербальної комунікації, що сприяє подоланню психологічних бар'єрів і активізації мовленнєвої діяльності. Дослідження Malchiodi (2012) доводять, що залучення мистецької діяльності в терапевтичний процес підвищує рівень саморегуляції, уваги та комунікативної ініціативи дітей. У роботах Rubin (2016) та Golden (2006) наголошується на позитивному впливі арт-терапії на розвиток мовлення, соціальної взаємодії та емоційної компетентності дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з мовленнєвими та комунікативними порушеннями.

Отже, аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел свідчить про значний потенціал арт-терапії як ефективного засобу логопедичної корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. Водночас потребують подальшого наукового обґрунтування питання системного впровадження арт-терапевтичних методів у логопедичну практику закладів дошкільної освіти, що й зумовлює доцільність проведення даного дослідження.

Мета дослідження: оцінити ефективність використання арт-терапевтичних засобів в корекції порушень мовленнєвого розвитку у дітей дошкільного віку.

Методи дослідження. У дослідженні використано комплекс теоретичних, емпіричних і спеціальних логопедичних методів, спрямованих на вивчення та корекцію дислалії у дітей дошкільного віку. Теоретичний аналіз і узагальнення наукових джерел з логопедії, спеціальної педагогіки та арт-терапії дали змогу обґрунтувати доцільність застосування арт-терапевтичних засобів у корекції порушень звуковимови. Емпіричні методи охоплювали педагогічне спостереження, бесіди з дітьми, батьками та педагогами, а також аналіз продуктів творчої діяльності дошкільників. Логопедична діагностика передбачала визначення стану звуковимови, артикуляційної моторики та фонематичного сприймання. Корекційна робота здійснювалася шляхом поєднання традиційних логопедичних прийомів з арт-терапевтичними методами (образотворча діяльність, казкотерапія, музикотерапія, ігрові технології), спрямованими на формування правильної артикуляції, автоматизацію та диференціацію звуків. Ефективність впроваджених методів оцінювалася за результатами порівняльного аналізу первинної та підсумкової логопедичної діагностики.

Результати дослідження. Аналіз наукових джерел підтверджує, що арт-терапевтичні технології є ефективним інструментом корекції порушень мовлення у дошкільників, особливо із дислалією. Проте, незважаючи на численні дослідження, залишається недостатньо вивченим питання їхнього реального впровадження у практичну діяльність вчителів-логопедів та вихователів ЗДО. Для уточнення сучасних тенденцій та труднощів використання арт-терапевтичних технологій у корекційній роботі було проведено емпіричне дослідження, результати якого наведено нижче.

Відповідно до цілей і завдань дослідження на констатувальному етапі було сформовано групу із 12 дітей віком 5,5-6 років, у яких діагностована дислалія: 5 дошкільників мають фізіологічну ізольовану дислалію (ротацізм – неправильна вимова звука [р]); 4 досліджуваних – функціональну множинну дислалію; 3 – моторну функціональну дислалію.

Під час обстеження було виявлено, що у деяких дітей спостерігається порушення координації рухів артикуляційного апарату, що призводить до труднощів у вимові певних звуків. У дітей з моторною функціональною дислалією виявляються проблеми з точністю та плавністю рухів язика і губ. У цих дітей спостерігається загальна недорозвиненість артикуляційної моторики, що негативно впливає на чіткість вимови. У дітей з фізіологічною ізольованою дислалією виявлено порушення вимови звука [р]. Ці порушення не супроводжуються заміною інших звуків, але через неправильну артикуляцію звука [р] виникають труднощі у вимові складних слів або фраз. У декількох дітей спостерігаються множинні порушення вимови кількох звуків одночасно, таких як [с], [з], [ш], [ж]. Вони мають труднощі з вимовою цих звуків, особливо в складних словах і фразах. Причиною є недосконала координація артикуляційного апарату.

Отже, виявлені порушення в основному мають функціональний характер і пов'язані з недостатньою координацією та розвитком артикуляційної моторики.

Під час обстеження зв'язного мовлення було виявлено, що у деяких дітей спостерігаються труднощі у складанні логічно зв'язних і послідовних розповідей. Наприклад, у дітей з моторною функціональною дислалією виявляються проблеми з автоматизацією звуків, що впливає на їхню здатність будувати чіткі та зрозумілі фрази, а також на зв'язність і послідовність розповіді. Діти мають схильність до використання простих фраз та можуть потребувати додаткової допомоги для створення завершених та логічно побудованих висловлювань.

У дітей з фізіологічною ізольованою дислалією виявлено порушення в артикуляції окремих звуків, зокрема звука [р], що також впливає на здатність формулювати складніші мовні конструкції. У деяких випадках діти можуть використовувати заміни звуків, що призводить до невеликої неузгодженості у розповідях.

У дітей з функціональними множинними дислаліями спостерігаються труднощі в артикуляції кількох звуків, що може ускладнювати їх здатність правильно поєднувати слова в речення. Однак вони здатні передавати основну

ідею, хоча їх розповіді іноді мають пропуски або не зовсім точне відображення змісту наочного матеріалу.

Отже, результати дослідження показали, що більшість дітей з дислалією перебувають на середньому рівні мовленнєвого розвитку, що становить 75% від загальної кількості дітей у досліджуваній групі; 25% дітей мають низький рівень мовленнєвого розвитку; показник високого рівня мовленнєвого розвитку в досліджуваній групі на констатувальному етапі не зафіксовано.

З метою покращення стану мовленнєвого розвитку у дітей було розроблено та впроваджено серію занять з корекції мовлення, на основі використання арт-терапевтичних засобів, які охоплюють різноманітні творчі методи, спрямовані на стимулювання розвитку артикуляційних навичок, покращення звуковимови та розвиток зв'язного мовлення. Ці заняття мають на меті не лише покращити мовленнєві функції, а й підвищити загальний емоційний стан дітей, зменшити рівень тривожності та стресу, створюючи сприятливі умови для ефективної корекційної роботи.

Арт-терапевтичні техніки впроваджувалися в якості складової частини в загальну програму корекційної роботи. Заняття проводилися систематично та органічно поєднували елементи творчої діяльності з мовленнєвими вправами. В індивідуальні заняття з дітьми впроваджувалися: музичні артикуляційні вправи (музикотерапія) та вправи з кінетичним піском на розвиток дрібної моторики (пісочна терапія).

Музичні артикуляційні вправи проводилися з метою корекції рухів органів мовлення та розвитку моторики артикуляційного апарату. В таблиці 1. наведено приклади музичних артикуляційних вправ, які використовувалися для тренування язика, губ та інших частин артикуляційного апарату.

Таблиця 1.

Музичні артикуляційні вправи (подано окремі вправи для прикладу)

№	Назва	Мета	Зміст
1	«Пісенька для губ»	Розвиток рухливості губ	Дитина співає або проговорює слово або склад з чітким акцентом на

			використання губ, наприклад, «па-па», «ту-ту», «ба-ба». Важливо, щоб губи під час виконання були активно задіяні, як при вимові приголосних звуків [п], [б], [м]. Доцільно використовувати музику, в такт якої дитина повинна рухати губами: піднімаючи їх, сильно стискаючи, видаючи звуки, що супроводжують рухи.
2	«Танцюючи й язичок»	Розвиток рухливості та координації язика	Дитина виконує вправи під музику, виконуючи рухи язиком, слідуючи певному ритму. Можна запропонувати наспівувати певні склади (наприклад, [та], [да], [на]) або з'єднати рухи язика з «танцем». Наприклад, для звуків [т], [д] язик активно торкається верхніх зубів, а для [н] язик знаходиться в нейтральній позиції.
3	«Співаємо, мовчимо, співаємо»	Розвиток м'язів артикуляційного апарату	Дитина співає на одному звуці або складі протягом декількох секунд, потім на кілька секунд робить паузу, де вона мовчить і утримує артикуляційну позицію. Наприклад, співати на складі «ба» або «па», з максимально задіяними губами, потім зробити паузу і утримувати таку позицію. Це допомагає розвивати витривалість артикуляційних м'язів і вміння контролювати артикуляцію.
4	«Пісня-ехо»	Тренування слухової пам'яті та вимови	Педагог або дорослий співає певний склад, а дитина повинна повторити його в такт, як «ехо». Наприклад, дорослий співає «па-па», «та-та», «ма-ма», і дитина має повторити. Пісня може бути поступово ускладнена, додаючи нові звуки чи склади, щоб тренувати артикуляцію.
5	«Ритмічне дихання»	Налаштування мовленнєвого дихання	Дитина виконує прості ритмічні вправи під музику. Наприклад, вона може видихати на рахунок «1-2-3», потім робити паузу і вдихати, а потім повторювати ритм. Це допомагає налаштувати дихання і підготувати артикуляційний апарат до вправ.

Запропоновані музичні артикуляційні вправи сприяють розвитку не тільки артикуляції, а й слуху, моторики та здатності дитини правильно використовувати звуки в мовленні. Вони поєднують в собі елементи гри, що робить навчання легким та захоплюючим для дітей.

Доцільність використання вправ з кінетичним піском, спрямованих на розвиток дрібної моторики, підтверджена науковими дослідженнями (Рібцун,

2019), які свідчать про те, що в основі взаємозв'язку розвитку дрібної моторики і мовленнєвих функцій в дітей дошкільного віку є нейрофізіологічна складова. Мовлення та дрібна моторика залежать від роботи одних і тих самих зон головного мозку, зокрема моторної та мовленнєвої (зона Брока).

Під час виконання дрібних рухів (зокрема з кінетичним піском) активуються тактильні рецептори, які передають сигнали в мозок. Ці сигнали стимулюють розвиток мовленнєвих центрів через їхню інтеграцію з моторними зонами.

Для ефективної інтеграції арттерапії в освітній процес особливо важливо обрати відповідні матеріали та методи, які відповідають специфічним потребам дітей з мовленнєвими порушеннями. Тому перед впровадженням кінетичного піску в корекційно-розвитковий процес варто переконатися, що діти не мають алергії на пилок сухого піску, шкірних захворювань або ран на руках, отримавши відповідну інформацію від батьків. На початку роботи ознайомили дітей з правилами безпечної взаємодії з піском, навчаючи їх не боятися контакту з ним і виконувати прості дії без використання іграшок чи інших предметів. Тривалість виконання вправ з кінетичним піском не перевищувала 20 хвилин, робота припинялася, як тільки з'являлися перші ознаки втоми чи зниження інтересу.

В таблиці 2. наведено приклади ігор з кінетичним піском, які були використано в роботі.

Таблиця 2.

Ігри з кінетичним піском

№	Назва	Мета	Зміст
1	«Магічні звуки»	Розвиток дрібної моторики та артикуляції	Дитина малює в кінетичному піску фігури, які відповідають різним звукам. Наприклад, можна зробити хвилі для звуку [ш], а «круги» для звуку [с]. Під час малювання дитина повинна вимовляти ці звуки і проговорювати слова, що починаються з цих звуків. Це допомагає розвитку артикуляційної моторики та навичок правильного вимовляння звуків.
2	«Чарівні літери»	Розвиток фонематичного слуху, закріплення	Дитина знаходить у піску пластикові або картонні букви, називає їх, а потім вимовляє слова, що починаються з відповідного звука.

		правильної артикуляції.	
3	«Стежинка в піску»	Покращення дрібної моторики та просторової орієнтації	На піску створюється доріжка з різними вигинами, поворотами і завданнями (наприклад, «перехрестя», «мости»). Дитина повинна слідувати по цій доріжці, використовуючи пальці або маленькі інструменти. Під час виконання завдання дитина може проговорювати слова, пов'язані з рухами, або називати напрямки («вправо», «вліво», «вперед»). Це розвиває уявлення про простір, координацію та мовленнєву активність.
4	«Пісочна ферма»	Розвиток мовлення та творчості	Дитина створює фігури тварин з кінетичного піску, таких як корова, кіт, собака тощо. Після того, як фігури готові, дитина повинна називати їх, описувати, а також придумувати маленьку історію з ними. Це допомагає розвивати креативне мислення та мовленнєві навички, включаючи розширення словникового запасу та зв'язне мовлення.

Ці ігри не тільки цікаві та захоплюючі для дітей, а й допомагають розвивати важливі мовленнєві та моторні навички через гру з кінетичним піском.

Під час групових зустрічей було реалізовано цикл занять «У світі тварин» (пластилінотерапія), в ході яких діти навчалися ліпити різних тварин: равлика, гусінь, слона, віслюка, зайця, кота, барана, пінгвіна. Вони дізнавалися цікаві факти про них, відгадували загадки, описували їхній зовнішній вигляд тощо.

Розвиток мовлення під час цих занять здійснювався за рахунок:

- збагачення словникового запасу – діти ознайомлювалися з назвами тварин, їхніми особливостями, середовищем існування;
- формування зв'язного мовлення – під час ліплення діти складали розповіді про тварин, відповідали на запитання, придумували історії;
- розвитку фонематичного слуху – проводилися ігри зі звуковим аналізом слів, римуванням;
- автоматизації звуків у мовленні – діти промовляли вірші, чистомовки та скоромовки, акцентуючи увагу на правильній вимові звуків;
- формування граматичних навичок – відпрацьовувалися правильні форми однини та множини, узгодження прикметників з іменниками;

– розвитку артикуляційної моторики – ліплення сприяло зміцненню м’язів рук, що позитивно впливає на мовленнєву активність;

– комунікативного розвитку – діти спілкувалися між собою, обговорювали свої роботи, брали участь у діалогах та рольових іграх.

Кожне заняття передбачало: пізнавальну частину – ознайомлення з новою твариною, відгадування загадок, перегляд ілюстрацій. Ліплення – покрокове створення фігурок тварин із пластиліну. Мовленнєві ігри – складання описів, придумування казок, автоматизація проблемних звуків у словах і реченнях. Підсумок – демонстрація робіт, короткі презентації дітей, оцінка досягнень.

З метою розвитку дрібної моторики та оволодіння дітьми базовими навичками ліплення ми впроваджували підготовчі вправи, в таблиці 3 наведено приклади вправ з пластиліном, які були інтегровані в зміст занять.

Таблиця 3

Вправи із пластиліном на розвиток дрібної моторики та оволодіння дітьми базовими навичками ліплення

№	Назва	Мета	Впливає на...
1	«Ковдрочка»	Закріплення навичок розкочування пластиліну, розвиток точності рухів	концентрацію уваги, розвиток міжпівкульної взаємодії.
2	«Ковбаски»	Розвиток сили пальців, координації рухів кисті та долоні.	покращення контролю над дрібними рухами, розвиток тактильного сприйняття.
3	«Колобок»	Вчити дітей скачувати рівні круглі форми.	розвиток м’язового тону пальців, координацію обох рук.
4	«Їжачок»	Навчання дітей відщипувати маленькі шматочки пластиліну для створення голочок.	силу та спритність пальців, розвиток мовленнєвої активності.
5	«Візерунки»	Використання інструментів для створення текстур.	сенсорне сприйняття і координацію рук.
6	«Пластиліновий лабіринт»	Розміщення кульок у «доріжки» лабіринту.	просторове мислення і координацію.

Впровадження вправ із пластилінотерапії у логопедичні заняття стимулює розвиток дрібної моторики, тактильних і візуальних навичок, а також сприяє формуванню міжаналізаторної координації. Це позитивно впливає на розвиток мовленнєвих функцій, зокрема на чіткість артикуляції та розширення активного словника. Крім того, пластилінотерапія допомагає дітям покращити навички самоорганізації, виконувати послідовні дії та розвивати впевненість у своїх здібностях.

Важливе значення у реалізації цих змін має підтримка батьків, адже спільні зусилля фахівців і сім'ї сприяють ефективнішому закріпленню мовленнєвих навичок у дитини. Тому в ході корекційної роботи ми активно залучали батьків вихованців через різні форми взаємодії.

Так, було проведено бесіду «Вплив дрібної моторики на розвиток мовлення», під час якої батьки дізналися про взаємозв'язок розвитку рук і мовлення, отримали практичні поради щодо стимуляції мовленнєвого розвитку через вправи для пальців та рук.

Учасники активно обговорювали запропоновані методи, ділилися власним досвідом і задавали питання щодо ефективності різних вправ. Також було проведено демонстраційні вправи з пальчикової гімнастики, ліплення та масажу, які батьки зможуть застосовувати вдома для підтримки мовленнєвого розвитку своїх дітей.

На наступному етапі взаємодії було організовано майстер-клас «Ліпимо разом», під час якого батьки разом із дітьми створювали фігурки з пластиліну, розвиваючи дрібну моторику та творчі здібності. Учасники дізналися про основні прийоми ліплення, ознайомилися з методами корекційної роботи через пластилінотерапію та спробували виконати тематичні завдання, спрямовані на розвиток мовлення. Майстер-клас сприяв зміцненню емоційного зв'язку між батьками та дітьми, створенню позитивної атмосфери та залученню сім'ї до корекційного процесу.

Під час індивідуальних зустрічей з батьками ми обговорювали успіхи кожної дитини і детально аналізували прогрес та виявляли потенційні труднощі у

розвитку. Спільне визначення подальших напрямків роботи сприяло створенню єдиного фронту в корекційному процесі, де батьки стали не лише спостерігачами, а й активними учасниками.

З метою виявлення ефективності проведеної роботи з корекції мовлення дошкільників на основі використання арт-терапевтичних засобів було проведено контрольну діагностику стану мовленнєвого розвитку у групи дітей дошкільного віку з дислалією.

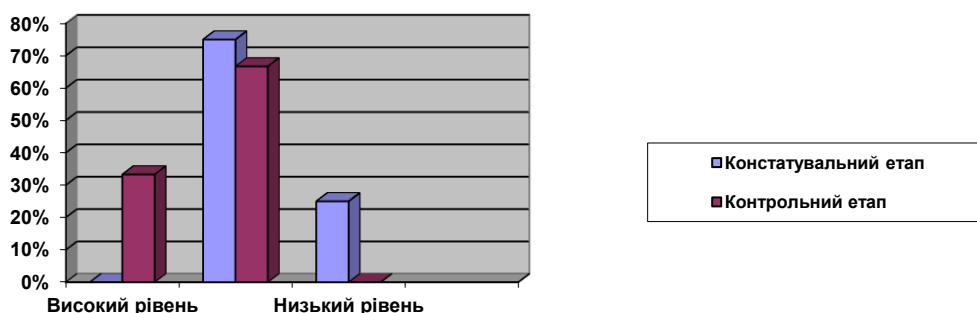

Рис. 1. Розподіл дошкільників з дислалією за рівнями мовленнєвого розвитку (констатувальний і контрольний етап) (%)

Порівняльний аналіз результатів констатувального і контрольного етапу дослідження мовленнєвого розвитку дітей з дислалією дав змогу окреслити загальні тенденції змін. Так, після проведення корекційної роботи відбулися значні зміни у мовленнєвому розвитку дітей з дислалією. Результати контрольного етапу дослідження свідчать про покращення рівня артикуляційної моторики, звуковимови та зв'язного мовлення. Зокрема, усі діти з низьким рівнем мовленнєвого розвитку на констатувальному етапі підвищили свої показники, що свідчить про ефективність корекційної роботи. Частка дітей із середнім рівнем розвитку зменшилася з 75% до 66,7% за рахунок збільшення кількості дітей із високим рівнем розвитку. Високий рівень мовленнєвого розвитку продемонстрували 4 дітей (33,3%), що є позитивним показником порівняно з початковим етапом дослідження, коли жодна дитина не мала такого рівня.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, корекційна робота позитивно вплинула на всі групи дітей, зокрема спостерігається покращення

артикуляційної моторики, звуковимови та зв'язного мовлення. Найкращі результати продемонстрували діти з фізіологічною ізольованою дислалією та функціональною множинною дислалією, що підтверджується високими показниками у контрольному етапі. Діти з моторною функціональною дислалією, хоча й показали покращення, потребують подальшої корекційної роботи, особливо у сфері зв'язного мовлення.

Загалом кількість дітей із високим рівнем мовленнєвого розвитку збільшилася, а дітей із низьким рівнем не залишилося, що є позитивним результатом корекційної роботи. Отже, отримані результати підтверджують ефективність застосованих методик корекції звуковимови та розвитку артикуляційної моторики, що дозволяє рекомендувати їх для подальшої роботи з дітьми, які мають подібні порушення мовлення.

Перспективним напрямом є створення ефективних інструментів оцінювання впливу арт-терапевтичних технологій на подолання та корекцію складних мовленнєвих порушень у дошкільників, що сприятиме подальшому вдосконаленню корекційних програм у педагогічній практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баскакова, О. Ф. (2015). Раннє виявлення і профілактика мовленнєвих порушень у дітей. *Таврійський вісник освіти*, (2(50)), 70.
2. Грейліх, О. О. (2019). Психологічні особливості розвитку мовлення дітей дошкільного віку. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*, (16), 91–97.
3. Сидоренко, Н. С., & Кравченко, А. І. (2017). Прийоми формування правильної звуковимови у дітей. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції* (15 лютого 2018 р., м. Суми), 122–125. Суми: ФОП Цьома С. П.
4. Погоріла, Ю. О., & Зелінська-Любченко, К. О. (2019). Корекція мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку засобами арт-терапії. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*, 99–102. Суми.
5. Рібцун, Ю. В. (2019). Пісочна терапія як засіб компенсації мовленнєвих порушень у дітей. *Інноваційні арт-терапевтичні технології: збірник статей I Всеукраїнської наукової*

інтернет-конференції (12 березня 2019 р., м. Переяслав-Хмельницький), 122–126. Переяслав-Хмельницький.

6. Чепіль, Т. Ю. (2019). Роль арт-терапії у розвитку мовлення дітей з особливими потребами. *Актуальні проблеми корекційної педагогіки, психології та реабілітації: матеріали III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (22 травня 2019 р., м. Суми)*, 241–243. Суми: ФОП Цьома С. П.

7. Власюк, О. М. (2018). Арт-терапія: лікування мистецтвом. *Відкритий урок: розробка, технології, досвід*, (7(8)), 90.

8. Kramer, E. (2000). *Art as therapy: Collected papers*. Jessica Kingsley Publishers.

9. Malchiodi, C. A. (2012). *Handbook of art therapy* (2nd ed.). Guilford Press.

10. Rubin, J. A. (2016). *Approaches to art therapy: Theory and technique* (3rd ed.). Routledge.

11. Gold, C., Wigram, T., & Elefant, C. (2006). *Music therapy for autistic spectrum disorder*. Cochrane Database of Systematic Reviews. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD004381.pub2>

REFERENCES

1. Baskakova, O. F. (2015). Rannee vvyavlennya i profilaktyka movlennyevikh porushen u ditey [Early detection and prevention of speech disorders in children]. *Tavriyskyi Visnyk Osvity*, (2(50)), 70 [in Ukrainian].

2. Greilykh, O. O. (2019). Psykholohichni osoblyvosti rozvytku movlennya ditey doshkil'noho viku [Psychological features of speech development in preschool children]. *Aktualni Problemy Psikhologii: Zbirnyk Naukovykh Prats Instytutu Psikhologii imeni H. S. Kostiuka NAPS Ukrainy*, (16), 91-97 [in Ukrainian].

3. Sydorenko, N. S., & Kravchenko, A. I. (2017). Pryomy formuvannya pravil'noyi zvukovymy [Techniques for forming correct sound articulation in children]. *Suchasni Problemy Lohopedii ta Reabilitatsii: Materialy VII Vseukrayins'koyi Zaochnoyi Naukovo-Praktychnoi Konferentsiyi*, 122–125. Sumy: FOP Tsoma S. P. [in Ukrainian].

4. Pohorila, Yu. O., & Zelinska-Liubchenko, K. O. (2019). Korektsiya movlennyevikh porushen u ditey molodshoho shkil'noho viku zasobamy art-terapiyi [Correction of speech disorders in younger school-age children using art therapy]. *Suchasni Problemy Lohopedii ta Reabilitatsii*, 99–102. Sumy [in Ukrainian].

5. Ribtsun, Yu. V. (2019). PISOCHNA terapiya yak zasib kompensatsiyi movlennyevikh porushen u ditey [Sand therapy as a method of compensating speech disorders in children]. *Innovative Art-Therapeutic Technologies: Collection of Papers of the I All-Ukrainian Scientific Online Conference*, 122–126. Pereiaslav-Khmelnytskyi [in Ukrainian].

6. Chepil, T. Yu. (2019). Rol' art-terapiyi u rozvytku movlennya ditey z osoblyvymy potrebamy [The role of art therapy in the speech development of children with special needs]. *Aktualni Problemy Korektsiynoyi Pedagogiky, Psikhologiyi ta Reabilitatsiyi: Materialy III Vseukrayinskoyi Students'koyi Naukovo-Praktychnoi Konferentsiyi (z mizhnarodnoyu uchastyu)* (May 22, 2019, Sumy), 241-243. Sumy: FOP Tsoma S. P. [in Ukrainian].
7. Vlasiuk, O. M. (2018). Art-terapiya: likuvannya mystetstvom [Art therapy: Healing through art]. *Vidkryty Urok: Rozrobka, Tekhnolohiyi, Dosvid* (Open Lesson: Development, Technologies, Experience), (7(8)), 90 [in Ukrainian].
8. Kramer, E. (2000). *Art as therapy: Collected papers*. Jessica Kingsley Publishers [in English].
9. Malchiodi, C. A. (2012). *Handbook of art therapy* (2nd ed.). Guilford Press [in English].
10. Rubin, J. A. (2016). *Approaches to art therapy: Theory and technique* (3rd ed.). Routledge [in English].
11. Gold, C., Wigram, T., & Elephant, C. (2006). Music therapy for autistic spectrum disorder. Cochrane Database of Systematic Reviews. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD004381.pub2> [in English].

Матеріал надійшов до редакції 20.01.2026 р.

Прорецензовано 23.02.2026

Схвалено до друку 30.03.2026